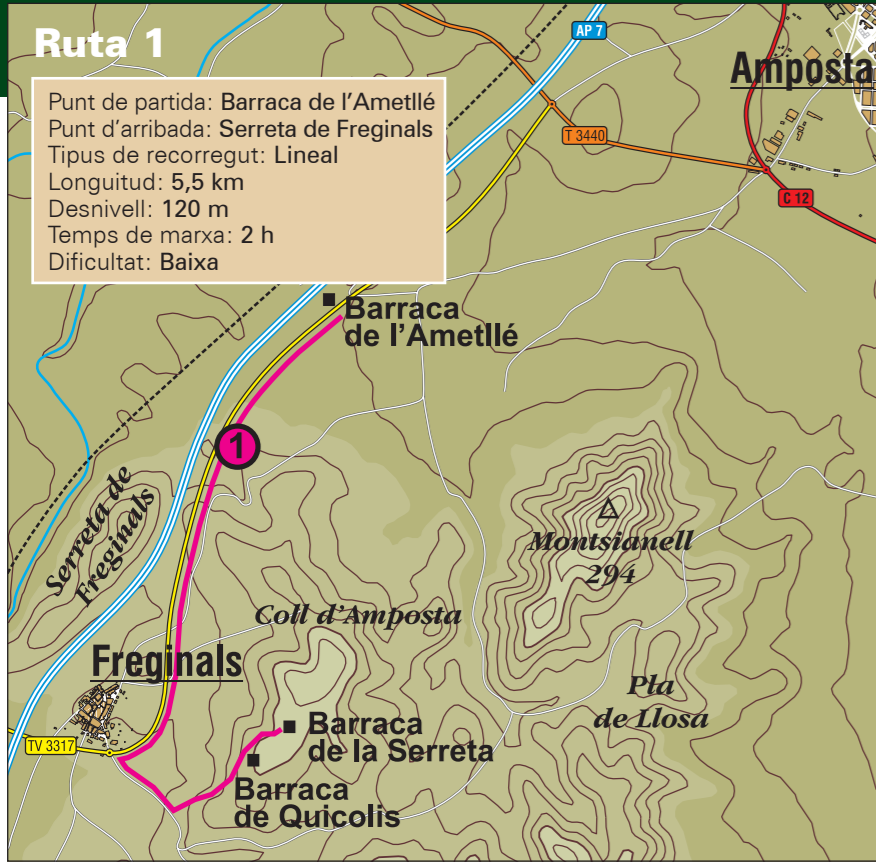

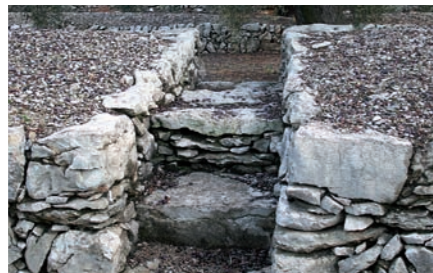
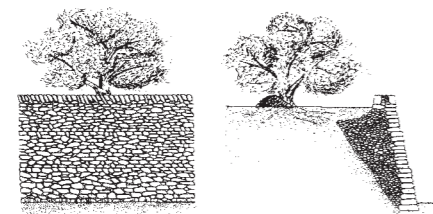
Ruta 1

Punt de partida: Barraca de l'Ametllé
 Punt d'arribada: Serreta de Freginals
 Tipus de recorregut: Lineal
 Longitud: 5,5 km
 Desnivell: 120 m
 Temps de marxa: 2 h
 Dificultat: Baixa

Altres construccions de pedra en sec

La pedra calcària que trobem a la comarca del Montsià (la pedra viva, el taperot o els còdols dels barrancs) ha estat utilitzada tradicionalment, tant en l'elaboració de matèries com la calç, com en la construcció de tot tipus d'estructures i edificacions en els nuclis urbans o en la parcel·lació i l'ordenació de l'espai agrari. En aquest àmbit, la pedra s'ha emprat com a matèria primera per a la construcció de tot tipus d'estructures que proporcionaven múltiples solucions a les necessitats del pagès. A més de les barraques ja esmentades, els marges i murs de contenció en els bancals, les valones per envoltar les soques dels arbres i protegir-les del vent, els camins empedrats per facilitar el trànsit, els ponts i pujadors per salvar petits desnivells, els corrals per aplegar el bestiar, etc. són només alguns dels exemples de la gran varietat de construccions rurals que aprofiten la pedra com a material bàsic.

Ajuntament de Freginals

c. Major, 11 - 43558 Freginals
 Tel. 977 57 27 89 - Fax. 977 57 27 87
 www.ajuntamentdefreginals.org
 aj.freginals@altanet.org

Ajuntament de la Sénia

c. Tortosa, 1 - 43560 La Sénia
 Tel. 977 71 30 00 - Fax. 977 57 01 68
 www.lasenia.cat
 turisme@lasenia.cat

Ajuntament de Godall

pl. de la Mare Teresa Blanch, 8-43516 Godall
 Tel. 977 73 80 18 - Fax. 977 73 82 25
 www.godall.cat
 ajtgodall@gmail.com

Ajuntament d'Amposta

pl. Espanya, 3-4 - 43870 Amposta
 Tel. 977 70 34 53 - Fax. 977 70 41 32
 www.turismeamposta.cat
 turisme@amposta.cat

“
 Les rutes de la Pedra en Sec a la comarca del Montsià són tres itineraris interpretatius que transcorren per les falces dels principals accidents orogràfics comarcals: la serra de Montsià, la serra de Godall i el massís del Ports. Les construccions de pedra en sec són el testimoni d'una tècnica i una tecnologia mil·lenària, vinculada aquí a les explotacions agrícoles i ramaderes. Es denomina pedra en sec perquè s'utilitza la pedra com a únic element sense ciment o altre material per a lligar-la. Les rutes de pedra en sec a la comarca del Montsià són una oportunitat per descobrir un patrimoni viu que cal conservar.”

Textos: Àlex Farnós, Pere Luque, Arabogues i Oriol Ferré

Fotos: Museu del Montsià, Arabogues, Ana Añó, Joan Moises i CODE

Il·lustracions: Miquel Subirats i Josep Antoni Garcia Bel

Rutes de la PEDRA EN SEC a la comarca del Montsià

La cultura de la pedra
 rutes

CA

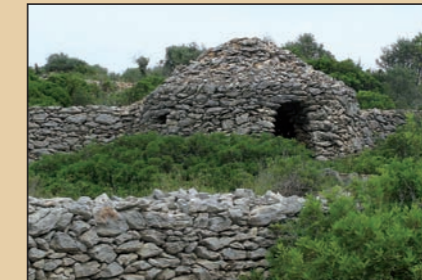
Ruta 1 Per les falces de la serra de Montsià

Itinerari

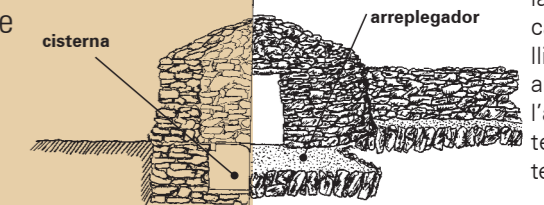
En aquesta ruta, pels termes municipals d'Amposta i Freginals, recorrereu una de les zones de la comarca amb més construccions

de pedra en sec. Hi destaquen especialment pel seu nombre, mida i importància les nombroses barraques, de les quals en podreu visitar tres magnífics exemples:

la barraca de l'Ametllé, la barraca de Quicolis i la barraca de la Serreta. El recorregut s'inicia a la barraca de l'Ametllé i segueix després pel terme municipal de Freginals. Per arribar-hi continueu per la carretera d'Amposta a Freginals, fins trobar la rotonda d'accés al poble, allà continueu pel camí vell de Sant Carles.

La barraca de l'Ametllé

La barraca de l'Ametllé presenta unes dimensions imponents, motiu pel qual està considerada una de les més grans de la província de Tarragona i la més gran de les Terres de l'Ebre. Té una planta rectangular, en forma de naveta, el seu costat llarg amida 8,80 m i el costat ample, 5,40 m, té una alçada d'entre 4 i 5 m. Per les seves dimensions, aquesta construcció de pedra en sec es feia servir com a habitatge temporal de persones i com a lloc per tancar els animals de treball.

La barraca de Quicolis

Aquesta barraca és una de les més singulars de tota la comarca, destaca per la seva qualitat, per les formes, per l'acusada selecció de les pedres i pel seu ús en no estar vinculada a l'activitat agrícola. Fou construïda per Francisco Pavia Mateu, conegut per tothom com a "Quicolis" i treballador de la pedrera que hi havia a la serreta de Freginals. Aquest veí de Freginals presentava una coixesa important, així que aprofitant la pedra sobrant dels treballs de la pedrera, va realitzar aquesta construcció per poder quedar-se a passar la nit i estalviar-se els viatges diaris a la pedrera al poble.

La barraca de la Serreta

A les zones de secà de la comarca, on l'aigua és un element escàs però molt valuós i necessari per a les activitats dels pagesos i pastors, la pedra en sec va ser també molt utilitzada per construir estructures de protecció i consolidació dels punts on hi havia algun aflorament o possibilitat d'emmagatzemar aquesta aigua. La barraca de la Serreta és un exemple d'aquesta funció, era la mateixa barraca la que acollia una cisterna amb el dipòsit i l'arrebegador integrats en la mateixa construcció.

Ruta 2 Per les falades de la serra de Godall

Itinerari

La ruta té un recorregut de tipus lineal que ressegueix un tram de l'anomenat *Camí Vell d'Amposta a Godall*. L'itinerari es pot iniciar tant a la cruïlla del camí vell d'Amposta amb la T-331, carretera de Santa Bàrbara a Ulldecona, com en el cementeri vell del poble de Godall.

Durant el traçat s'hi poden veure unes impressionants margenades de roca calcària blanquinosa. Les millors d'aquestes construccions es troben dins de conreus particulars, cosa que en dificulta la visita. Tot i així vora el camí hi ha nombrosos marges, els quals us ajudaran a fer-vos una idea de la seva importància i del treball dels pagesos per guanyar uns metres de terra de cultiu al peu de la serra de Godall.

A la meitat del recorregut podreu descansar a l'Àrea de lleure de la font de l'Arboc.

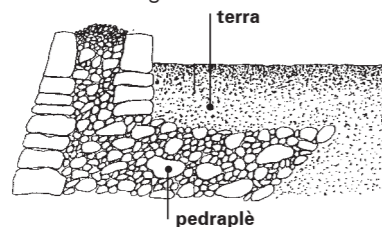
Al llarg del recorregut aquesta ruta es creua amb altres antics camins, com el de la Galera a Freginals, o amb diversos lligallos o passos de bestiar, alguns dels quals han estat aprofitats recentment per adequar diferents itineraris senyalitzats que poden ser també del vostre interès, com el de les Oliveres Mil·lenàries o el del barranc de la Caldera.

Les margenades

En aquestes terres de secà, al peu de la serra de Godall, la pedra calcària esdevé la roca matriu del territori. L'agricultor hi va haver de realitzar unes dures tasques de preparació dels terrenys abans de poder conrear la terra. Després d'arrabassar la vegetació, la feina següent consistia a espedregar el terreny, d'aquest procés en resultava una gran quantitat de pedra que el pagès havia d'amuntegar. La construcció de marges de pedra en sec ha permès conrear les finques i modelar els pendents mitjançant l'abancament del terreny, i ha configurat un paisatge característic de murs de pedra i petites parcel·les d'oliveres en forma de terrassa.

Als termes municipals de Godall i la Galera trobem algunes de les millors margenades de la comarca. El marge és una construcció alineada de pedres, ordenades unes damunt de les altres segons la forma i el volum. Aquests murs es construïen quan els camps es convertien en terreny de cultiu. Els marges limitaven les propietats, com a parcel·lació dins d'aquestes, o bé seguint les línies del terreny. Com a elements complementaris trobem els passos entre bancals, les rampes o pujadors, les escales o la construcció de barraques, que sovint s'encabien dins del mateix marge.

Els conreus de secà

L'itinerari transcorre enmig de camps de conreu d'oliveres. Es tracta d'un conreu establert des de molt antic, ja que les oliveres més velles de les nostres terres són probablement d'implantació romana. Les oliveres són generalment un monocultiu, en el qual es troben intercalats alguns garrofers, que tradicionalment han tingut la funció de produir l'aliment per als animals que ajudaven

el pagès en el treball de camp. Els altres conreus com els tarongers tenen aquí una presència secundària, tot i que van guanyant terreny progressivament. L'oliverar no és només una plantació d'oliveres, és alhora un agrosistema que configura tot el paisatge i sosté un important poblament natural i altres activitats com la caça o el pasturatge.

Ruta 3 Entre el coll de Na Riu i el povet del Torril

Itinerari

L'itinerari recorre els camins i lligallos de la zona situada entre les primeres serres del massís del Port i el poble de la Sénia on, des d'antany, els pagesos han treballat les vessants i les planes per transformar-les en rics camps d'oliveres. Un element clau en aquestes transformacions ha estat la construcció d'elements de

pedra en sec, entre els quals destaquen els marges de pedra seca, els pous i els forns de calç. El recorregut està senyalitzat amb banderoles de color verd, que indiquen els punts d'interès i la distància a recórrer. Hi ha diferents opcions d'itineraris i diverses variants idònies per gaudir de la natura i de totes les possibilitats que ens ofereix, ja sigui caminant, en bicicleta o a cavall.

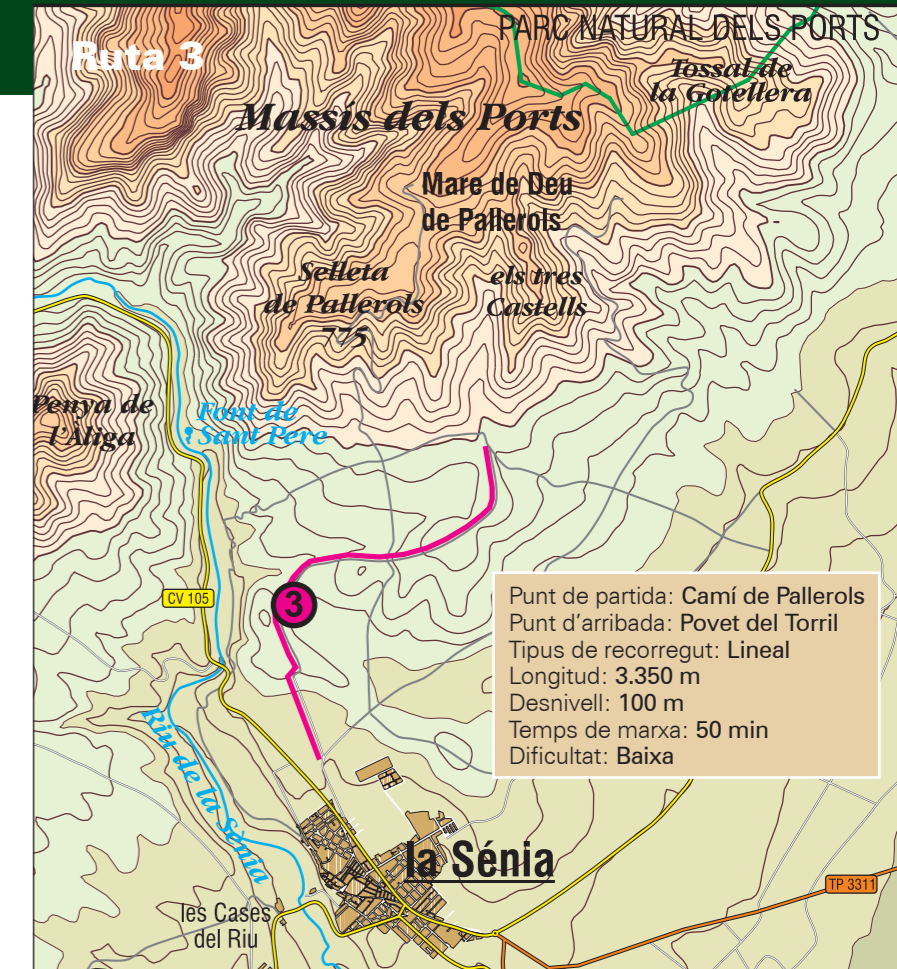
El camí de coll de Na Riu

El coll de Na Riu és un bon mirador del poble de la Sénia i dels camps d'oliveres a banda i banda del riu Sénia. Després, el camí continua entre finques d'oliveres margenades amb pedra en sec i màquies en direcció al camí de Pallerols.

Els povets de pedra seca

Els povets eren punts d'abeurada, tant per a animals com per a humans. Tenen una estreta relació amb l'aprofitament ramader, ja que habitualment se situen a la vora dels camins i lligallos, que conduïen els ramats cap al massís del Port. En aquesta ruta cal destacar el povet de Torril, el pou té una profunditat d'uns 15 metres. I les seves parets estan treballades amb pedra en sec. La part superior està tancada amb una construcció circular amb el sostre pla, també fet amb pedra en sec i lloses de grans dimensions. El pou s'alimenta de les aigües que li arriben des del camí superior i de l'escolament produït després de les pluges.

Els forns de calç

En aquesta ruta podreu observar diferents exemples d'aquests elements. Els forns de calç proveïen la calç per a la construcció dels edificis. Se situaven sempre prop dels recursos necessaris per fer-los funcionar: la pedra i les plantes que feien de combustible. A l'interior s'hi carregava la malesa (plantes talla-

des de les màquies de la vora) i el forn s'acabava de tancar amb pedra. Un cop construït el forn, es prenia foc i s'anava carregant de gavells de malesa a mesura que s'anava consumint. Passades unes vuitanta hores, la pedra ja estava cuita, és a dir, s'havia transformat en calç.

